

TORNA HÄLLESTAD
FASTIGHETS AB

FOKUS HÄLLESTAD

En vision för Torna Hällestad

Slutrapport för projektet Fokus Hällestad

Projektägare: Torna Hällestad Fastighets AB
Projektid: september 2018 – december 2020
Journalnummer: 2018–3262

Innehåll

1. Utgångspunkter och upplägg.....	5
Torna Hällestad – en by med stort engagemang	5
Fokus Hällestad – dags för en gemensam vision	5
Ett projekt i flera delar	5
Projektorganisation.....	6
Några sammanfattande fakta om Torna Hällestad	7
Rapportens fortsatta disposition	9
2. Utgångspunkter och ambitioner i delprojekten	11
Natur.....	11
Kultur.....	11
Idrott och fritid.....	11
Barn och ungdom	12
Tillväxt och bebyggelse	12
Näringsliv	12
Matlandet.....	12
Mobilitet	12
Tillgänglighet	13
3. Innehåll, aktiviteter och resultat i delprojekten	15
Gemensamma aktiviteter för alla delprojektet	15
Natur.....	16
Delprojekt Natur – resultat.....	16
Kultur.....	17
Delprojekt Kultur – resultat.....	18
Idrott och fritid.....	19
Delprojekt Idrott och fritid - resultat	20
Barn och ungdom	21
Tillväxt och bebyggelse	22
Delprojekt Tillväxt och bebyggelse - resultat.....	22
Näringsliv	22
Delprojekt Näringsliv - resultat	23
Matlandet.....	23
Delprojekt Matlandet - resultat	23
Mobilitet	24
Delprojekt Mobilitet - resultat.....	24
Tillgänglighet	25
Delprojekt Tillgänglighet - resultat.....	25
Följande har gjorts hittills – en lista av projektets alla aktiviteter	26

4. En vision för Torna Hällestad.....	30
En vision för Torna Hällestad - några viktiga dimensioner av framtiden.....	30
En by med en särpräglad karaktär.....	30
En sammanhållen by	30
En by för aktiviteter och att möten.....	30
En by att bo och verka i.....	31
En by nära naturen	31
Vår väg framåt	31
1. En öppen och tillgänglig by – fysiska åtgärder i och omkring byn.....	32
2. "Nya" Tornavallen med multihus – ytterligare en samlingspunkt.....	32
3. Utveckla nätverk och dialoger – inventera, sprida och företräda.....	33
Avslutande ord	34

Del 1

Utgångspunkter och upplägg

1. Utgångspunkter och upplägg

Torna Hällestad – en by med stort engagemang

I Skåne utanför Lund ligger Torna Hällestad. Det är en liten by, knappt 1000 invånare, som kännetecknas av aktiva bybor, initiativförmåga och samlad utvecklingskraft. Årligen tas en mängd initiativ till aktiviteter som på olika sätt utvecklar byn och gör det attraktivt att leva här. Huvudsakligen sker detta utifrån individer och resurser som finns i byn. Ett exempel är kulturföreningen Tolvan (50-tal hushåll) som driver program året runt och erbjuder en gemensam lokal. Ett annat exempel utgörs av den process som år 2013 gjorde att byborna skapade ett gemensamt fastighetsbolag (133 ägare) för att på så vis också kunna etablera en lanthandel i byn. Byalaget organiserar firande vid valborg och midsommar och idrottsföreningen samlar byn vid sin årliga loppis. Därutöver sker en mängd enskilda initiativ som leder till arrangemang eller etableringar som i varierande grad är återkommande. Byns kulturkväll runt allhelgonahelgen har blivit en etablerad årlig institution som engagerar många inom och utom byn. I byn finns sedan 2019 också en pumptrackbana som ett resultat av ett initiativ från en bybo. Andra arrangemang handlar mer om enskilda insatser som t.ex. att ordna en elbilsexpo eller en politikerdag inför valet.

Fokus Hällestad – dags för en gemensam vision

Beskrivningen ovan indikerar att det tas många initiativ i Torna Hällestad och att dessa också resulterar i att saker sker. Dock är merparten av dessa ett resultat av driftiga individer eller grupper av individer som ser möjligheter inom "sina" intresseområden. Allt detta är positivt och skapar en stark kraft för utveckling i byn. Denna kraft skulle kunna bli ännu mer kraftfull om alla olika initiativ kunde samordnas i större utsträckning så att de stödjer varandra. Det är önskvärt att samla initiativen, åsikterna och visionerna som finns kring byns utveckling för att skapa en gemensam vision kring byns framtida utveckling. På så vis etableras synergieffekter, dels inom byn, dels i relationer med externa aktörer såsom kommunen, Skånetrafiken, regionen m.fl.

Ambitionen med projekt Fokus Hällestad är att starta en process där de som bor och verkar i byn tillsammans undersöker hur och om man vill att byn skall förändras och på vilket sätt. Målsättningen är att skapa en mer fokuserad utveckling och stärka byns attraktivitet genom en bättre koordination av alla de olika enskilda insatser som görs.

Det yttersta syftet med projektet är att tillsammans i byn arbeta fram en förankrad byutvecklingsplan med en gemensam vision för Torna Hällestad.

Ett projekt i flera delar

Som ett samhällsnyttigt fastighetsföretag har Torna Hällestad Fastighets AB samverkat med ideella krafter i byn för att genomföra ett lokalt lett utvecklingsprojekt inom Leader, finansierat med ideella timmar, medel från EU, svenska staten och kommunerna i Lundaland. Bolaget äger byns centrumfastighet som bland annat innehåller lanthandel, hyresbostad och konstnärsateljéer. Byns utveckling styr efterfrågan på bolagets lokaler och påverkar framtida

investeringar. Därför ville Torna Hällestad Fastighets AB med sina 133 aktieägare, i och omkring Torna Hällestad, undersöka hur byborna såg på framtiden för sin by.

Projektet har drivits som ett huvudprojekt bestående av flera olika delprojekt, som fokuserat på enskilda delar eller områden av intresse för byns utveckling. Ambitionen var att avgränsa dessa utifrån de intressen och resurser som präglar byn och som anses viktiga för byns utveckling. Varje delprojekt har haft en definierad delprojektledare som har utformat arbetet utifrån förutsättningar och behov inom det specifika området. Delprojekt har genomförts inom: natur, kultur, idrott och fritid, barn och ungdom, tillväxt och bebyggelse, näringsliv, matland, mobilitet och tillgänglighet.

För hela projektet har det funnits en styrgrupp som svarat för att leda och samordna projektets olika delar. Förutom ledning och administration har styrgruppen också ansvarat för de aktiviteter som är gemensamma för hela projektet.

I projektet har genomförts två öppna stormöten där alla i byn bjudits in för att diskutera vad som är viktigt för byns framtid. Ett inledande stormöte avhölls den 19 maj 2019 och ett avslutande möte genomfördes den 3 oktober 2020.

I projektets inledning gjordes också en kort film av byns egen filmare, Joakim Lindhé, som presenterade projektet och dess utgångspunkter. Ambitionen var att sprida den så brett som möjligt (t.ex. via sociala medier) för att uppmärksamma byborna om projektet och uppmana intresserade att delta aktivt. Under projektets gång har medlemmar från styrgruppen gästade olika sammanslutningar (bylaget, vägföreningen, Tolvan etc.) för att diskutera projektet och dess innehåll. Därmed har det funnits löpande möjligheter för intresserade att komma i kontakt med projektet.

Tidigt i projektet tog det fram en lokalekonomisk analys utifrån officiell statistik. Vidare har det också under våren 2020 genomförts en enkät primärt webbaserad men även i pappersform. Ambitionen var att också nå dem som inte kunnat komma på fysiska möten och delta i diskussioner där. Enkäten spreds brett i byn via lanthandeln och olika former av sociala medier och alla som kände att de tillhörde byn uppmanades att svara.

Projektet och dess aktiviteter har omskrivits i Torna Hällestads Veckoblad vid flera tillfällen och inför såväl bymöten som enkät har en inlägg i "bladet" gått ut till byns brevlådor.

Det huvudsakliga arbetet har emellertid utförts i de olika delprojekten. För varje del har det funnits en ansvarig delprojektledare som lagt upp arbetet inom sitt område utifrån de behov och förutsättningar som kännetecknar det området. Eftersom premisserna för de olika områdena skiljer sig åt har också det praktiska tillvägagångssättet i delprojekten gjort det. Dock har det skett en kontinuerlig samordning med övriga projekt under resans gång.

I projektet Fokus Hällestad har totalt 420 bybor arbetat aktivt i bl.a. workshops och fokusgrupper. Av dessa är 154 kvinnor, 212 män och övriga 70 är barn eller unga. Tillsammans har dessa bybor lagt 1 236 timmar.

Projektorganisation

Projektägare: Torna Hällestads Fastighets AB

Styrgrupp: Eva Broms
Johanna Grundström
Per Lindström
Ola Mattisson

Delprojektledare:

Natur – ansvarig *Andreas Malmqvist*

Kultur - ansvarig *Jonas Morän*

Idrott och fritid - ansvarig *Erling Mårtensson,*

Barn och ungdom – ansvariga *Minna Mattisson & Elsa Innings m fl.,*

Tillväxt och bebyggelse - ansvarig *Niklas Ernulf*

Näringsliv - ansvarig *Anders Dellson*

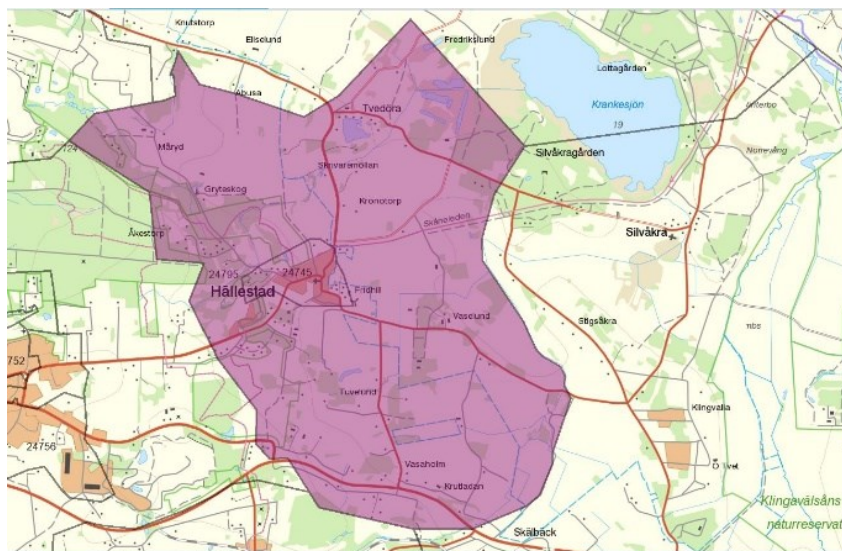
Matland Hällestad - ansvarig *Torbjörn Malder*

Mobilitet - ansvarig *Pernilla Hyllenius Mattisson*

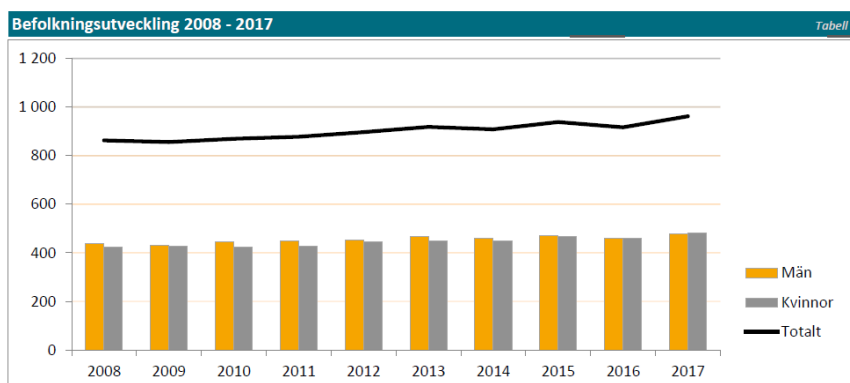
Tillgänglighet – ansvarig *Bengt Holmqvist & Per Lindström*

Några sammanfattande fakta om Torna Hällestad

Geografisk utsträckning och antal invånare

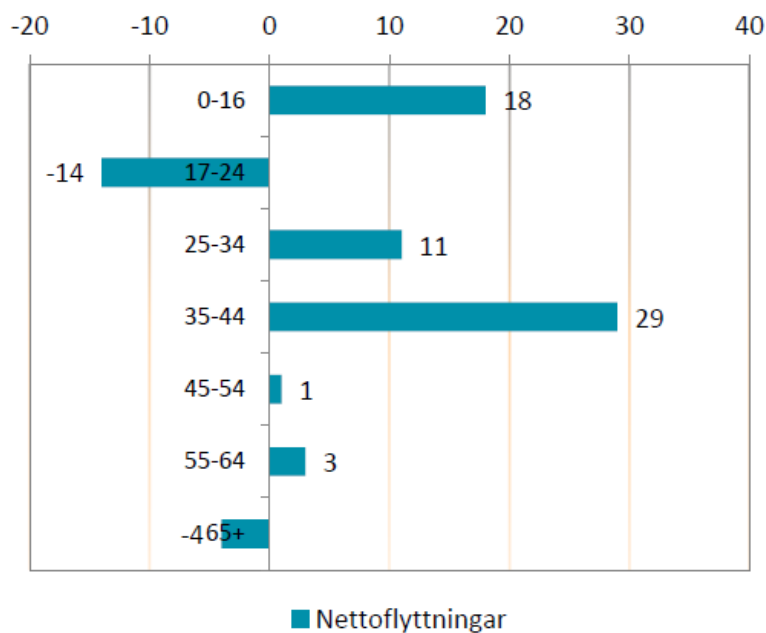
Antal invånare (SCB 2017) uppgick till 962 personer (postnummerområde 247 45 och 247 95). Byn har haft en liten befolkningsökning under de senaste 10 åren.

Invånarna fördelar sig åldersmässigt enligt följande:

Befolkning 2017-12-31 i åldersklasser							Tabell 4a
Kön	Ålder						Totalt
	0-6	7-15	16-24	25-44	45-64	65-	
Män	52	66	52	96	148	66	480
Kvinnor	42	70	43	114	154	59	482
Totalt	94	136	95	210	302	125	962

Nettoflyttningar 2017 i åldersklasser

Några andra fakta

- De flesta byggnader som är bebodda består av småhus.
- Bebodda lantbruksfastigheter utgör 14% av alla bebodda fastigheter.
- Torna Hällestad har en befolkningsstruktur med tyngdpunkt på barnfamiljer. För närvarande erbjuds inga möjligheter för särskilt äldreboende.
- Både den sammanräknande förvärsinkomsten och den disponibla inkomsten ligger klart över rikets nivå.
- 81% av de som arbetar pendlar ut från området. 54% av dessa arbetar i övriga Lunds kommun. 75 personer arbetspendlar in till området.
- I byn och dess närområde finns 200 företag/företagare, av dem har 33 stycken registrerats för flera anställda.

Rapportens fortsatta disposition

Den fortsatta rapporten är disponerad enligt följande:

Del 2 presenterar utgångspunkter och ambitioner i respektive delprojekt.

Del 3 redogör för Innehåll, aktiviteter och resultat i projekt. Inledningsvis presenteras projektet som helhet och därefter respektive delprojekt. Avslutningsvis visas en förteckning över alla aktiviteter som genomförts i projektet.

Del 4 sammanfattar de viktigaste slutsatserna av projektet i form av en framtida vision för Torna Hällestad samt en sammanställning över initiativ, åtgärder och aktiviteter som kan föra byn i riktning mot visionen.

Del 2

Ambitioner i delprosjekten

2. Utgångspunkter och ambitioner i delprojektet

I denna del görs en kortare presentation av ambitionerna i respektive delprojekt. En fylligare beskrivning finns i rapport från varje enskilt delprojekt (se bilaga *Delprojektrapporter*).

Natur

Det finns en mycket värdefull natur i och kring Torna Hällestad och många som använder den på olika sätt. Tillgängligheten är i de allra flesta fall god med många stigar och leder. Vissa stätter eller andra passager kan dock vara svåra för äldre och i vissa fall för hundägare att använda. De senaste åren har antalet besökare i naturen ökat vilket kan ge både positiva och negativa följder. Det är positivt att fler upptäcker naturen som en värdefull resurs men samtidigt kan det leda till negativt slitage som påverkar flora och fauna.

Ambitionen och målsättningen med detta delprojekt har i huvudsak varit följande:

- Lyfta och sprida kunskap och engagemang kring den värdefulla naturen som finns kring byn.
- Sammanställa bybornas tankar kring hur de ser på naturen kring Torna Hällestad och ta fram förslag på hur vi kan tillgängliggöra och utveckla naturen och den biologiska mångfalden kring byn.
- Ta fram en översikt kring *Grön infrastruktur och Ekosystemtjänster i Torna Hällestad* som kan ligga till grund för ett fortsatt engagemang i dessa frågor.

Kultur

Torna Hällestad är hem för ett stort antal konstnärer och kulturella aktiviteter. Allt ifrån kulturläger till musikafnär och konstrundor arrangeras årligen. Därutöver finns också kulturföreningen Tolvan i byn. Ambitionen med detta delprojekt har varit att:

- Inventera nuvarande utbud och aktiviteter och initiera en dialog med bybor och kulturutövare för att ta emot och dokumentera önskemål, åsikter och behov.
- Göra en sammanfattande bild av kulturlivet i byn och belysa eventuella resursbrister, önskemål och/eller utvecklingsmöjligheter.
- Att utifrån inkomna synpunkter och förslag formulera en vision och förslag på åtgärder inom kulturområdet för Torna Hällestad.

Idrott och fritid

I Torna Hällestad finns en rik flora av aktiviteter inom ramen för idrott och fritid. I flera fall finns också etablerade föreningar för detta exempelvis för fotboll, ridning och scouter. Ambitionen inom delprojektet var att skaffa en bild av vilka aktiviteter och behov som finns, samt eventuella samband mellan olika områden, både inom delprojektet och avseende andra områden.

Ambitionen var att formulera en vision för idrott och fritid i Torna Hällestad samt koppla samman de mindre och enkla åtgärder med de riktigt långsiktiga och större idéerna, som kan ge en större positiv påverkan på hela byn över en längre tid.

Barn och ungdom

Många bybor ser barnvänligheten som byns största tillgång. Ambitionen i delprojektet har varit att inventera platser som skola, förskolor, friluftsvksamhet och socialt liv, det vill säga de platser som bidrar till byns attraktionskraft på barn och deras familjer.

Dessutom var ambitionen att genomföra fokusgrupper med barn boende i byn för att få deras perspektiv på vad som är viktigt i Torna Hällestad.

Tillväxt och bebyggelse

Den allmänna bilden av Torna Hällestad är att det är en av få orter i Skåne som fortfarande har kvar sin bykaraktär avseende såväl bebyggelsens utformning som sammanhållningen mellan de som bor i byn. Uppfattningen att Torna Hällestad ska vara attraktivt för fler än de som bor där kan stå i konflikt med åsikten att byn ska bevara sin småskalighet och de värden som finns i en plats där man överlag känner varandra.

Delprojektets utgångspunkt har varit att göra en analys för att få en bild av hur byborna tänker sig att byn skulle kunna växa och utvecklas utan att det påverkar den unika bykaraktär som utgör en viktig del av Torna Hällestad och dess invånares identitet.

Näringsliv

Torna Hällestad är en by med entreprenöriella förmågor, både i det mindre och större formatet. Den övergripande ambitionen med delprojekt Näringsliv har varit att se vad som kan göras för att gynna entreprenörskap och företagande som har koppling till Torna Hällestad.

I projektets första steg var ambitionen att förstå vilka frågor som engagerade byborna kring näringsliv och företagande, för sedan i nästa steg kunna komma med förslag och aktiviteter för att adressera dessa frågor.

Matlandet

Byns gastronomiska förutsättningar är avsevärda. Vi har restauranger såsom Boklunden och lanthandeln, livsmedelshandlare, matproducenter som exempelvis Lundabryggeriet, Hällestad Svamp, KC Ranch och Köksträdgården samt i byns direkta närhet Skånska Spritfabriken, kafferosteri, sparrisodlare m. fl.

Målsättningen med delprojektet Matlandet var samla aktörer inom matnäringen och inventera funderingar, förslag och initiativ som finns i byn Torna Hällestad med omnejd avseende odling, livsmedel och mat.

Mobilitet

Torna Hällestad är en storstadsnära by på landet. Lund ligger lite mer än en mil bort och Malmö strax över tre mil.

Ambitionen med delprojekt Mobilitet var att ta reda på vad byborna tycker om möjligheterna att ta sig till, från och inom Torna Hällestad med olika färdssätt, att formulera en vision för mobilitet inom Torna Hällestad och att komma igång med insatser för att röra oss i riktning mot denna vision.

Tillgänglighet

Delprojekt Tillgänglighet har haft ambitionen att belysa eventuella problem som bybor och besökare med olika former av variation i fysisk förmåga kan ha i samband med att de tar del av byns utbud av aktiviteter. Ambitionen var att närmare undersöka platser som anses särskilt viktiga, visuellt undersöka vilka hjälpmedel som finns på plats samt om möjligt även testa dessa. Avslutningsvis var ambitionen också att, om möjligt, lämna förslag på förbättringar till den part som berörs.

Del 3

Innehåll, aktiviteter och resultat
i delprojektet

3. Innehåll, aktiviteter och resultat i delprojekten

Gemensamma aktiviteter för alla delprojektet

Ett inledande bymöte avhölls den 19 maj 2019 för att starta upp projektet, samla in aktuella frågeställningar/idéer samt identifiera personer som var intresserade av att medverka i projektet. Inbjudan var öppen för alla som var intresserade av byns framtid. Mötet förlades i två pass, ett på förmiddag och ett på eftermiddag, för att så många som möjligt skulle kunna närvara. Efter en inledande presentation av alla olika delprojektet genomfördes "rundabordsamtal" där alla tänkbara frågor inom respektive område diskuterades. Förutom projektledare och andra inblandade i projektet slöt ett 80-tal bybor upp under dagen för att delta och diskutera.

På motsvarande sätt avhölls ett avslutande bymöte den 3 oktober 2020. Agendan för mötet handlade om att presentera innehållet i de olika delprojekten och diskussion om prioriterade frågor framåt. Mötet avhölls i två olika pass där ett 50-tal bybor deltog.

Bymöte på Boklunden 19 maj 2019

Styrgruppen har träffats regelbundet för att initiera aktiviteter och samordna mellan de olika delprojekten. Dessutom har delprojektledarna träffats regelbundet för att berätta om sina respektive delar samt besluta om aktiviteter framåt. Under projektet har det också kommunicerats och informerats bl.a. via sociala medier och ett stort antal möten i byn.

Under våren 2020 genomfördes en enkät som riktades till alla i byn. En mängd förslag och idéer hade kommit fram under projektets gång. Ambitionen med enkäten var att validera dessa idéer i förhållande till andra är de individer/grupper som deltagit på aktiviteter i projektet. Frågorna hämtades från delprojektens arbete.

Nedan görs en sammanfattande presentation av innehåll och aktiviteter i respektive delprojekt. En fylligare beskrivning finns i rapport från varje enskilt delprojekt (se bilaga *Delprojektrapporter*).

Natur

Inom delprojekt Natur resulterade det inledande stormötet i en omfattande lista med olika synpunkter kring naturen kring Torna Hällestad och ett flertal förslag på vad som kan utvecklas och förbättras. Efter stormötet skapades en mejlgrupp med cirka 20 intresserade bybor för att förmedla en sammanställning från bymötet, få synpunkter på den samt för vidare kommunikation. Sammantaget resulterade denna process i en omfattande bruttolista med synpunkter och funderingar.

I den gemensamma enkäten för byn fanns också med frågor om naturen i och omkring Torna Hällestad. De flesta (96%) svarar att naturen är mycket viktig för invånare i Torna Hällestad. Vidare ställdes också frågor om naturens roll i byn. Framför allt är det tillgång till information om natur och naturområden som efterfrågas.

En underhandskommunikation har hållits under projektets hela gång genom frågor och diskussioner med byinvånare. Planer till ytterligare möten fanns under våren 2020 men fick läggas på is på grund av coronapandemin. Det har även funnits en tät kommunikation med övriga delprojekt och framför allt med delprojekt Idrott och fritid där flera beröringspunkter funnits.

Mer organiserade möten/kommunikation har hållits med kommunrepresentanter enligt nedan där följande diskuterats som möjliga fortsättningsprojekt i någon form:

- Kommunikation med kommunekolog Anna Helgeson och naturvårdsbiolog Peter Johnsen kring utveckling av gröna korridorer utmed spåret mellan Torna Hällestad och Dalby, kombinera ridvägar och naturvård i naturreservatet Kaninlandet, skyltning till motions slingor och naturområden.
- Fysiskt möte i Torna Hällestad med friluftslivssamordnare Magnus Eckeskog, naturvägledare Marie Sager (båda Lunds kommun) kring utveckling av friluftsliv och naturupplevelser i Torna Hällestad.
- Kommunikation med Maria Sjögren, utvecklingssamordnare Lunds kommun, kring arbete mot invasiva arter som möjligt projekt i Torna Hällestad.

Under 2020 presenterade Lunds kommun "Förslag friluftslivsplan för Lunds kommun". Delprojekt Natur och delprojekt Idrott och fritid har läst och svarat på remissen för projektets räkning och beaktat de synpunkter som tidigare kommit fram inom projektet Fokus Hällestad.

Delprojekt Natur – resultat

Ett stort antal personer i Torna Hällestad har på något sätt engagerat sig i de frågor som rör delprojekt Natur. Vid samtliga presentationer har den mycket värdefulla natur som finns i och kring byn lyfts fram vilket förhoppningsvis bidragit till en ökad medvetenhet och engagemang kring naturen värde hos byborna. Arbetet har även resulterat i vägledningarna/guider för två naturområden: Kaninlandet och Björkens dal. I dessa finns tillgänglig information för ett brett spektrum av besökare, både barn och vuxna.

Resultatet från stormöten med synpunkter från många bybor är ett mycket viktigt demokratiskt underlag för fortsatt arbete. Många förslag till potentiella projekt har framkommit och det finns också en ökad förståelse för de många beröringsfrågor som finns mellan de olika delprojekten.

Den genomförda enkäten bekräftar att naturen är mycket viktig för invånarna i Torna Hällestad. Detta betyder att naturen och dess värden behöver ha en stor tyngd vid en fortsatt planering och utveckling i byn.

Torna Hällestad är idag redan en del av skrylleområdet. Det finns besökare till byn idag som använder byn som en alternativ ingång till Skrylle, då området vid Skryllegården blivit väldigt populärt och i mångas ögon överbefolkat. Det finns en stor potential i att utveckla slingor, parkeringar och skyltning mm. för en expansion av skrylleområdet. Synergieffekter kan även ges om detta knyts samman med de förslag som framkommit i delprojekt Idrott och fritid kring utveckling av Tornavallen. Besökare och aktivitet kan gynna affärsverksamheter i byn, såsom Boklunden och Lanthandeln.

Delprojekt Natur har resulterat i en rapport om grön infrastruktur och ekosystemtjänster med fokus på Torna Hällestad som förhoppningsvis kan vara som ett värdefullt underlag vid ett fortsatt arbete där dessa frågor berörs. Rapporten är en introduktion till grön infrastruktur och ekosystemtjänster med fokus på Torna Hällestad. Förhoppningen är att den ska kunna ge en ökad förståelse kring dessa frågor samt kunna fungera som ett underlag vid ett fortsatt arbete där dessa frågor berörs. I rapporten presenteras viktiga naturmiljöer i och kring byn med exempel på ekosystemtjänster som de bidrar med. Rapporten avslutas med ett urval av möjliga åtgärder och projekt för att utveckla och stärka den gröna infrastrukturen kring byn.

Kontakter med kommunen har gjort att vissa synpunkter och funderingar från stormöten kunnat inledas och förhoppningsvis utvecklas till genomförda projekt. Bland annat omfattar detta hur vi lokalt kan arbeta mot invasiva arter samt idéer hur ridvägar och naturvård kan kombineras i naturreservatet Kaninlandet.

Tillsammans med Lund kommun har ett arbete för utveckling av natur- och friluftsliv i Torna Hällestad påbörjats. Medel finns avsatta för förbättrad information och skyltning, parkeringsmöjligheter, grill- och picknickplatser.

Kultur

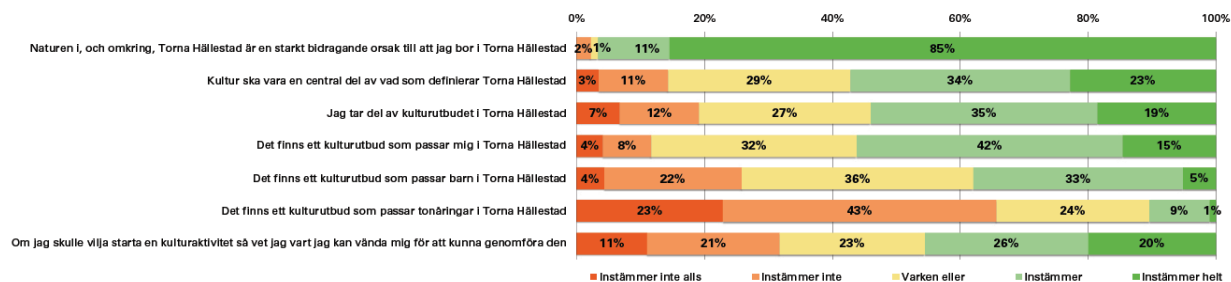
Under våren 2019 gjordes ett upprop till ett uppstartsmöte för delprojekt Kultur. Inbjudan gick ut dels via inlägg på flera sidor på Facebook med fokus på Torna Hällestad, dels genom mejlutskick till kulturhusföreningen Tolvans medlemmar. Avsikten med uppropet var att kommunicera våra ambitioner och nå ut brett till både kulturproducenter och kulturkonsumenter. Vi använde arbetstemat som vi tidigt i Fokus Hällestad-projektet enats om, dvs *"Hur gör vi Torna Hällestad till en hållbar, heterogen och attraktiv plats att leva på"*?

Uppropet resulterade i att 10 personer anmälde sitt intresse att vara med. I samband med stormötet visade därefter ännu fler bybor sitt intresse genom att delta i delprojektets rundabordsdiskussion.

Under hösten 2019 genomfördes ytterligare två träffar specifikt för kulturprojektet där det kom fram synpunkter och idéer. Under våren 2020 ställdes också frågor avseende kulturen i den gemensamma enkäten. Följande definition avseende kultur användes:

"Kultur utgör i detta sammanhang ett brett begrepp som innefattar t.ex. (men inte enbart), musik, teater, litteratur, måleri, skulptur, konsthantverk, slöjd, formgivning. Även alla yttringar som t.ex. utställningar, föreställningar, föreläsningar, aktiva kulturarbetare, försäljning, möjlighet att själv prova på, etc."

Utifrån denna definition ställdes ett antal frågor om kulturutbudet i Torna Hällestad. De 96 svaren avseende kulturen fördelar sig enligt nedan:

Svaren i enkäten bekräftar den bild som framkommit vid olika möten. Kulturen har stor betydelse i Torna Hällestad många är engagerade på olika sätt. Dock är utbudet svagt för tonåringar.

Delprojekt Kultur – resultat

Efter bymötet sammanfattades de uppslag som kommit in gällande kulturen i byn i två huvudsakliga teman: "att mötas" och "en plats". Därutöver fanns ytterligare några fristående idéer.

Att mötas	En plats	Övrigt
Behov att ses oftare Hur når vi nya bybor Regelbundna träffar Föreläsningar – utgå från oss själva Vandringar – för yngre? Naturkultur – trädkroki KulturreSOR	Ett centrum – jfr turistinformation Kyrkan är underutnyttjad Mötesplats som bjuder in till nya aktiviteter	Vänorter Hur ställer vi oss till turism? Vilken målgrupp är viktigast – bybor eller icke bybor? Kultur om man inte är med i Tolvan

Under början av 2020 inleddes en diskussion med Sophie Holgersson från Hedlandet Residens¹ för att se om vi kunde hitta synergier eller samarbetsmöjligheter mellan oss. Efter ett inledande möte 5 juli 2020 involverades även projektet Destination Hällestad² i diskussionen och Sophie från Hedlandet Residens arrangerade ett större möte inklusive Lena Sundgren-Brorsson från Region Skånes kulturförvaltning, Per Anders Hjort från Destination Hällestad och flera intresserade privatpersoner från byn. Denna diskussion kommer fortsätta framöver.

¹ Se <https://hedlandetresidens.se/> för mer information.

² Destination Hällestad är ett Leader Lundaland-projekt som drivs av Torna Hällestad Lanthandel. Se <https://tornahallestadlanthandel.se/destination-torna-hallestad/> för mer information.

Idrott och fritid

När Fokus Hällestad inleddes fanns det redan inom THIF en bas av idéer och ambitioner som ännu inte realiserats. Till dessa kom ytterligare en mängd idéer och input till delprojektet Idrott och fritid från byborna i samband med projektets inledande bymöte den 19 maj 2019.

Inledningsvis kom förslag inom följande områden:

- Ridning
- Hundar och hundskog
- Fotboll (via THIF)
- Dans
- Yoga
- Pistolskytte
- Cykling, MTB

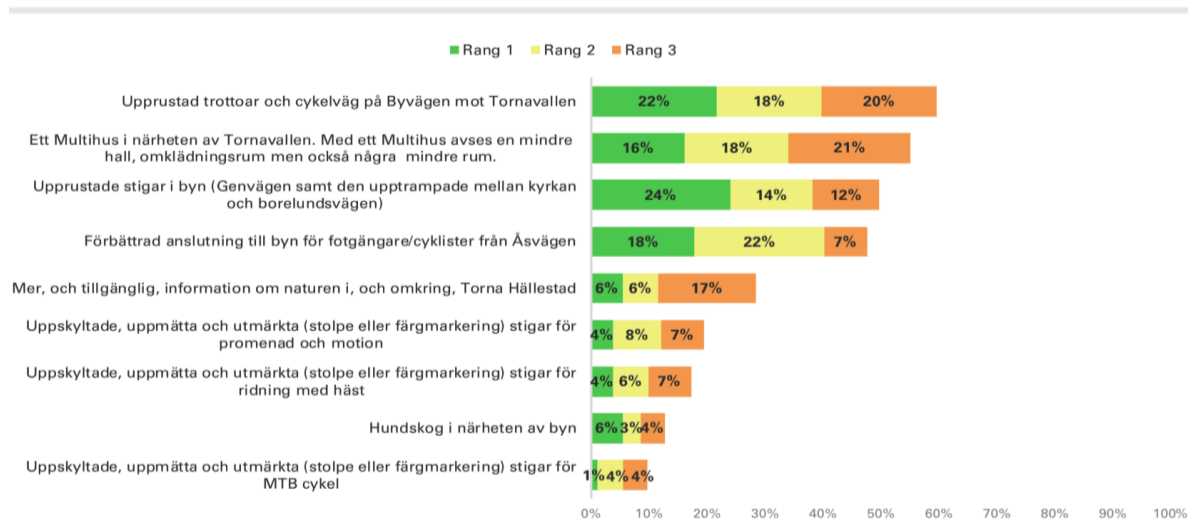
Flera av förslagen berörde andra delprojekt och därför har synkronisering skett med framför allt delprojektet för Natur, men också Kultur samt Barn och ungdom.

En av de mer centrala idéerna som kom upp på mötet är önskemålet om en ny lokal i byn, förmodligen placerad på Tornavallen, som ska kunna användas för fler aktiviteter inom både idrott och fritid men också kultur och natur. Namnet på denna lokal har fått olika benämningar över tiden som t ex aktivitetshus eller hälsoshus, vilket också bra speglar de olika värdena som en sådan lokal kan ge. Till sist valdes begreppet multihus att användas fortsättningsvis inom projektet.

Inom ramen för enkäten i byn ställdes frågor avseende idrott och fritid. Resultaten framgår nedan.

Natur och fysisk miljö

Hur vill du att byn utvecklas avseende natur och den fysiska miljön? Studera de olika förslagen nedan, välj ut de 3 mest viktiga förslagen och rangordna dem i en skala från 1 (högst prioritet av de 3) till 3 (lägst prioritet bland de 3)

Vid prioritering i förhållande till andra värden i byn framkom att Tornavallen är viktig i sammanhanget och att tillgängligheten dit från behöver förbättras, både från byn och från Åsvägen. Noterbart är också ett stort intresse för en inomhuslokal, ett s.k. multihus.

Inom ramen för delprojektet har Fokus Hällestad också lämnat synpunkter på kommunens friluftsplän.

Delprojekt Idrott och fritid - resultat

Multihus

Idéen med ett multihus är en större ambition som skulle kunna ge byn ett uppsving inom flera aktiviteter inom många olika områden som idrott, fritid, natur och kultur. Initialt är behovet av bättre lokaler en konsekvens av de föråldrade lokalerna på Tornavallen som är slitna och undermåliga. Med ett multihus kommer inte bara möjligheten att åtgärda bristerna i dagens lokaler utan framför allt finns det stora möjligheter att göra så mycket mer för byn och dess besökare. En central idé är att se om det vore möjligt för barnen i byn att använda multihuset för idrottsundervisning för att på så sätt slippa bussas till Dalby, samt att huset också skulle avlasta motsvarande (överbelastade) lokaler i Dalby.

Fokus Hällestad har tagit fram ett första förslag på utformning av ett sådant multihus som visar på en flexibel hall och utrymmen, kombinerad läktare/gym och omklädningsrum. I utemiljön föreslås sittplatser under tak, spolplatta och pumpstation för cyklar samt en toalett.

Det har hållits två fysiska möten med kommunen för att dela idéer från delprojektet, samt för att diskutera möjligheterna framöver, där idén med ett multihus har varit ledande. Vidare har det också skett en dialog med kommunpolitiker för att diskutera dessa idéer och förstå hur man ser på möjligheterna från detta håll. I stort har responsen varit positiv men det finns ekonomiska begränsningar hos kommunen.

Vid det senaste mötet deltog styrelseordförande för Torna Hällestad Fastighets AB (THFAB). En idé som diskuterades var att THFAB skulle kunna bygga samt hyra ut till kommunen på ett långtidskontrakt.

Utegyms och picknickområde

Tanken om ett utegym och ett picknickområde har funnits länge inom THIF men har fått förnyad kraft i samband med coronarestriktionerna. En placering i närheten av den existerande pumtrackbanan innebär att picknickområdet kan användas för såväl de som cyklar, gymmar eller bara besökande så som förskolebarn och andra. Idéen är också inskickad som ett medborgarförslag (<https://service.lund.se/Citizen/Proposal#proposal/738>). Det finns inget beslut taget från kommunen än.

Förbättrade stigar, cykelvägar, trottoarer

Cykelvägen på sidan mot Tornavallen är idag under vägens nivå så den blir vid regn vattenfylld. Kontakts har tagits med Trafikverket som utlovat åtgärder för cykelväg och trottoar utmed Tornavallen under hösten.

Vidare finns ett antal mindre omfattande förslag:

- Ny ingång till Tornavallen. Då byn växt mycket via ett större bostadsområde på Åsvägen har det skapat ett naturligt behov att nå Tornavallen även från den östra sidan.
- Område för friidrott. Om skolan blir intresserad av att använda Tornavallen för gymnastik skulle ett enklare område för friidrott kunna anläggas som då anpassas för skolans behov. Det kan t.ex. vara en mindre hoppgröp. Denna idé har presenterats för kommunen.
- Förbättrad skyltning för parkering till aktiviteter.
- Förbättrad skyltning för samexistens av aktiviteter.
- Hundskog och hundträning vid Tornavallen.
- Förslag för ett BMX-spår, som kan anslutas till spåret i Skrylleskogen.

Barn och ungdom

Ett flertal aktiviteter har genomförts för att involvera barn i byn i processen. Bland annat har två gymnasieelever vid två tillfällen befunnit sig på Lanthandeln för att prata med barn och ungdomar som bor i byn. Totalt 25 barn och ungdomar i åldern 4–17 år kom dit och berättade om hur de upplever Torna Hällestad, hur det är att bo i byn samt idéer och önskingar för vidare utveckling av byn.

De barn och ungdomar som deltog gav en positiv bild av byn och hur det är att växa upp här. Det finns ställen att göra saker på, men barnen upplevde en stor brist på platser att umgås på, utomhus såväl som inomhus. Utomhus fanns det önskemål om plaster att ses på som t ex grillplats med bänkar och tak, eller fler lekplatser. Flera olika placeringar diskuterades. Vidare betonades också behovet av belysning utomhus vid samlingsplatser, samt vid spår till och från byn såväl som mellan platser i byn.

Vad gäller lokaler och inomhusaktiviteter så fanns önskemål om olika saker som simhall, bibliotek mm. Flest önskemål handlade om en inomhushall. I den ville barnen kunna spela fotboll och ha gymnastik och slippa åka till Dalby för skolidrott. Man önskar sig också ett gym, inomhus eller utomhus.

Barnen uppskattar sin skola och några av dem nämnde att det hade varit roligt om skolan i byn sträckte sig längre upp i årskurserna, exempelvis åk F-åk 6. Vad som även önskades var ett apotek, konditori, Espresso House, en till mataffär och en större restaurang. En annan önsking som framkom från barnen var en trädklätringsbana. Barnen tycker även att det hade varit roligt med tältplatser. Även Björkensdal är en omtyckt plats. Barnen kom också med förslaget att etablera en hundrastgård, agilitybana eller kanindagis i byn.

Möte med Anne-Marie Lundborg, rektor på Nyvångsskolan där Torna Hällestad skola ingår och Sara Nandelin, lärare på Nyvångsskolan och Torna Hällestad skola genomfördes gemensamt inom ramen för delprojekten Idrott och fritid och Barn och ungdom.

Tillväxt och bebyggelse

Inledningsvis har projektet tagit kontakt med kommunens samhällsplanerare Johan Lindström och inhämtat kommunens senast fastställda översiktsplan för att få en bild av vilka geografiska områden kommunen anser lämpliga för framtida bebyggelse.

Översiktsplanen har därefter utgjort en bas för de diskussioner som förts med byborna dels för att få en uppfattning om bybornas uppfattning stämmer med kommunens dels om byborna anser att det finns andra områden som är lämpliga för bebyggelse.

Vid det första stormötet i byn fördes flera diskussioner i mindre grupper om tillväxt och bebyggelse. De bybor som särskilt intresserade sig för dessa frågor erbjöds möjlighet att lämna kontaktuppgifter för att kunna delta i fördjupade samtal. Efter stormötet bjöds samtliga som anmält intresse in till fortsatta samtal.

Stormötet och de efterföljande samtalen mynnade ut i en rad frågeställningar som sammanställdes i en enkät. Enkäten lämnades ut till samtliga hushåll i Torna Hällestad.

I delprojektet hölls även möte med kommunens samhällsplanerare Elin Karlsson för att få mer information kring kommunens arbete med den nya översiktsplanen. Vid mötet, som skedde i byn, visades även kommunens företrädare runt i byn för att se de områden som kunde vara lämpliga för bebyggelse.

Tankar och förslag från delprojektet presenterades också vid det avslutande stormötet i byn och flera bybor var intresserade av att diskutera och komma med förslag.

Delprojekt Tillväxt och bebyggelse - resultat

Delprojektet har varit en viktig arena för att diskutera hur Torna Hällestad kan ska utvecklas. Och det finns några centrala faktorer som kommer igen:

- Det syns en klar samsyn om att det är viktigt att byn växer på ett sådant sätt att bykaraktern bibehålls. Den starka sammanhållningen mellan byborna värnas också väldigt högt vilket måste beaktas.
- Nya bostäder, och andra typer av bostäder, skulle kunna vara önskvärt för att öka variationen i alternativen (och kunna erbjuda fler olika typer av boende).
- Det finns viktiga naturvärden i och omkring byn. Hur dessa präglar byn är viktigt att bevara.

Näringsliv

Inom delprojekt Näringsliv har det i huvudsak genomförts genom ett antal publika evenemang. Förutom projektgemensamma stormöten har fem företagarrukostar genomförts mellan den 25 april 2019 och den 12 mars 2020. Totalt deltog 132 personer på de fem träffarna.

- Den första frukosten hölls den 25 april 2019 och lockade 31 deltagare – ett antal över förväntan. Talare var Orest Lastow, VD för nyligen börsnoterade Iconovo AB i Lund.
- Den andra frukosten hölls den 13 juni 2019. Talare var Elisabeth och Finn Lendelund, som driver naturkosmetikbolagen Naturkosmos och Crearome, samt Lendelundens Lantlif med islandshästverksamhet i Torna Hällestad.
- Den tredje frukosten hölls den 19 september 2019. Talare var Alexandra Mörner, som bygger en seminestation för hästavel vid Borelund i Torna Hällestad.

- Den fjärde frukosten hölls den 28 november 2019. Talare var Anders Lenhoff, TV-producent och regissör som talade om arbetet med Eurovision Song Contest, produktionen av europafinalen i Kiev och det pågående arbetet med att sälja in konceptet till amerikanska TV-bolag.
- Den femte frukosten hölls den 12 mars 2020. Talare var Dag Magnusson, VD för Skånegårdar AB.

Efter covid-19-utbrottet i mars 2020 hölls inga ytterligare frukostträffar.

Delprojekt Näringsliv - resultat

Det mest konkreta resultatet av delprojektet är det nätverk och den tradition som skapats genom företagarfrukostarna. Frukostarna kommer att återupptas när covid-19-läget tillåter i ideell regi som ett utskott under Torna Hällestad Fastighets AB. De har varit välbesökta och mycket positiv återkoppling har getts.

Konkreta initiativ pågår för att kunna erbjuda kontorsplatser i byn. Covid-19 har ytterligare accentuerat behovet av en lokal arbetsplats, där det egna hemmet inte alltid är lämpligt. Lanthandeln erbjuder redan idag möjlighet för "kaféarbete" som utnyttjas av 10–20 bybor.

Matlandet

Delprojektet har löpande genomfört workshops samt haft individuella samtal för att identifiera tankar och önskemål kring vad som kan utvecklas på temat. Syftet har varit att se hur befintliga verksamheter och tankar kring initiativ kan samverka och stärka varandra och byn. Projektet strävar efter att understödja långsiktiga och hållbara nätverk.

I projektet kom följande initiativ upp:

- Matkultur
- Minska svinnet av livsmedel
- Ett ätbart Torna Hällestad
- Infrastruktur och gemensam utrustning
- Byahönsen och Odlingsgruppen
- Köksträdgården
- Cykellopp för att lära känna mat- och dryckeslandet
- Torna Hällestad Lanthandel och Destination Torna Hällestad
- Naturbussen
- Ett stickspår – relaterade aktiviteter som t ex hantverk, textilier

Delprojekt Matlandet - resultat

Inom ramen för delprojektet har pågående initiativ kunnat kartläggas och inventeras. Vidare har projektet varit ett sätt att sprida initiativ om alla de olika aktiviteter och initiativ som tas i byn inom matområdet. Delprojektet har kunnat koppla ihop initiativ och resurser för att uppmuntra en fortsatt utveckling.

Inom ramen för leaderprojektet Destination Torna Hällestad drivs vissa aktiviteter som rör mat vidare. Under Fokus Hällestads genomförande har också det transnationella matprojektet EAT startat, som erbjuder nätverk och kompetensutveckling för matproducenter inom Lundaland.

Mobilitet

I delprojekt Mobilitet har det genomförts aktiviteter av flera olika slag. Förutom bymötenas rundabordsdiskussioner har delprojektet anordnat en särskild "Kom och prata mobilitet"-träff i lanthandeln.

Dialog har förts med Skånetrafiken avseende bussförbindelser till/från byn samt avseende möjligheter att förbättra bussutbudet. Skånetrafiken önskade mer underlag om vad byborna anser om olika förslag på förändringar varpå frågor om busstrafiken ställdes både i den projektgemensamma enkäten samt i en kompletterande separat bussenkät.

I den projektgemensamma enkäten som vände sig till alla bybor är en majoritet (63 %) av byborna för tätare turer till Dalby med byte där för vidare färd till Lund eller Malmö. Det finns ett intresse för tätare turer till Dalby (med byte där) och ändrade avgångstider för bussarna på morgonen. För att säkerställa att de förslag på förändringar av busstrafiken som lyfts fram inte kommer att innebära en försämring för de som redan åker kollektivt gjordes en kompletterande bussenkät riktad till gymnasieelever och andra som åker buss frekvent.

De flesta som åker buss frekvent (3–5 dagar/vecka innan coronapandemin) anser att det skulle förbättra för dem om dagens bussar som går hela vägen till Lund ersätts med bussar som enbart kör mellan Torna Hällestad och Dalby med fler turer på denna sträcka.

De två olika enkäterna ger samstämmiga bilder av önskemål om både avgångstider och förändrade turupplägg. Denna information har därefter varit underlag för fortsatt dialog med Skånetrafiken.

Dialog har förts med bybor kring extern bilpool. En dialog har sedan förts med bilpoolsleverantören Our Green Car om upplägg och avgifter för denna. Det finns ett stort intresse för en bygemensam bilpool men intresset för att vara med i en extern bilpool till marknadsmässig prissättning är dock mer sparsamt. Denna information har därefter varit underlag för fortsatt arbete med att hitta en lösning på en bygemensam bilpool där byborna ges möjlighet att hyra bil av varandra mot en överenskommen avgift.

Vi har även inhämtat uppgifter om samåkningssystem och testat en av de tillgängliga tjänsterna, Skjutsgruppen. Den var dock inte optimal och bristen på relevant samåkningstjänst har gjort att vi inte arbetat vidare med denna fråga inom projektet.

Fokus Hällestad deltog även på möte med Trafikverket om hållplatsen vid Torget och remissvar på detta. Trafikverket har ett förslag på tillgänglighetsanpassning av busshållplatsen vid Torget. Tyvärr har föreslagen lösningen inte tagit hänsyn till förutsättningarna på platsen och behov av samtidigt antal bussar vid platsen. Detta har förmedlats dels via ett möte på plats med Trafikverket dels via ett mer formellt remissvar till Trafikverket. Annan utformning eller annan plats för busshållplatsen föreslås.

Delprojekt Mobilitet - resultat

Vision Mobilitet

Inom delprojektet har vi formulerat en vision för mobilitet som lyder enligt följande:

"I Torna Hällestad finns goda och hållbara förutsättningar för boende och besökare att ta sig till, från och inom byn med olika färdmedel. Det går lätt att leva och verka i byn utan tillgång till egen bil."

Denna vision är framtagen med utgångspunkt i vad som framkom på första bymötet i maj 2019 och vid fortsatta diskussioner både med bybor och med projektgruppen inom Fokus Hällestad. Visionen presenterades på bymötet 3 oktober 2020 där den fick positivt gehör av deltagarna.

Ändrade avgångstider för beställningsbussar. Vid första bymötet framkom att beställningstrafiken avgångstider vid helgturerna vid färd Torna Hällestad - Dalby inte var anpassade till busstiderna Dalby - Lund/Malmö. Detta framfördes vid ett möte med Skånetrafiken hösten 2019 som därefter ändrade beställningstrafikens tider så att de matchade med busstiderna i Dalby från och med tidtabellsskiftet i december 2019.

Dialog med Skånetrafiken. En positiv dialog med trafikutvecklare på Skånetrafiken, där förslag på förändringar har lyfts fram, och förhoppningen är att denna dialog ska kunna fortsätta regelbundet även efter projektslutet. Nästa möte sker i februari 2021.

Initiering av arbete med uppstart av bygemensam bilpool. En bybo har visat intresse för att dra igång arbetet med en bygemensam bilpool där bybor kan hyra bil av varandra till en överenskommen avgift. Arbeta pågår med att hitta rätt plattform för detta, avgiftsnivå etc.

Tillgänglighet

Inom delprojektet har arkitekt Bengt Holmqvist anlåtats för att gå igenom centrala platser i byn och analysera dem ur tillgänglighetssynpunkt samt föreslå förbättringar. Huvudsakligen har förutsättningar för tillgänglighet vid begränsad rörlighet med behov av hjälpmedel analyserats. Visuellt tydligt har bara kursivt hanterats och behov av hjälpmedel för hörselnedsatt har bedömts som mer verksamhetsnära och därmed helt lämnats utanför denna analys.

Delprojekt Tillgänglighet - resultat

Tillgängligheten till allmänna platser varierar en del inom byn. Delprojektet har arbetat fram konkreta förslag och ritningar på åtgärder som kan förbättra tillgängligheten på fyra olika platser i Torna Hällestad. Följande platser omfattas:

- Kyrkan – i stort bra tillgänglighet, förslag avseende anordnande av tydligare handikapparkering.
- Skolan – bra tillgänglighet. Inga förslag på förbättringar.
- Lanthandeln m fl. – bra tillgänglighet i bottenplan, men förbättringar krävs för plan 2. Ritningar har tagits fram på sådan anpassning.
- Tolvan – bristfällig tillgänglighet, förslag lämnade till föreningen avseende RWC och en tillgänglig entré med relativt enkla medel.
- Tornavallen – generellt bristfällig tillgänglighet. Då byggnaderna överlag är av enklare standard och är slitna lämnas i stället förslag på multihall i två tillgängliga plan.

Konkreta ritningar samt förslag på fortsatta åtgärder har lämnats till respektive intressenter och fastighetsägare.

Följande har gjorts hittills – en lista av projektets alla aktiviteter

Huvudprojekt:	Lokalekonomisk analys. Stormöten, möten med delprojektledarna, styrgruppsmöten. Enkätundersökning. Presentationer hos andra organisationer i byn. Dialog med kommunen. Kommunikation och information: affischer och informationsbrev, film, inlägg på sociala medier, ny facebookgrupp samt en broschyr.
Natur:	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikation med kommunekolog Anna Helgeson och naturvårdsbiolog Peter Johnsen kring utveckling av gröna korridorer utmed spåret mellan Torna Hällestad och Dalby, kombinera ridvägar och naturvård i naturreservatet Kaninlandet, skyltning till motionsslingor och naturområden. • Möte i Torna Hällestad med friluftslivssamordnare Magnus Eckeskog, naturvägledare Marie Sager (båda lunds kommun) kring utveckling av friluftsliv och naturupplevelser i Torna Hällestad. • Kommunikation med Maria Sjögren Utvecklingsamordnare Lunds kommun, kring arbete mot invasiva arter som möjligt projekt i Torna Hällestad. • Remissvar på "Förslag friluftsplän för Lunds kommun" utifrån de synpunkter som tidigare kommit fram inom projektet Fokus Hällestad. • En rapport som beskriver grön infrastruktur och ekosystemtjänster har tagits fram. Rapporten är en introduktion till grön infrastruktur och ekosystemtjänster med fokus på Torna Hällestad. I rapporten presenteras viktiga naturmiljöer i och kring byn med exempel på ekosystemtjänster som de bidrar med. • Vägledning/guider har tagits fram för två naturområden nära byn i Torna Hällestad. • Vägledningarna beskriver naturområdena, det biologiska värden och egenheter, tillgänglighet via buss, parkeringsmöjligheter mm. Områdena presenteras med översiktskarta samt flera foton.
Kultur:	<ul style="list-style-type: none"> • Upprop via mejllistor och sociala medier för att bjuda in intresserade till möten för att inventera och diskutera kulturen i byn. Åtminstone tre organiserade möten har avhållits och ett antal informella. • Projektet innebar en inventering som visade att byn har ett starkt och vitalt kulturutbud och flera av dem är mer fasta institutioner som t.ex. kulturföreningen Tolvans utbud, kulturkvällen runt allhelgonahelgen samt byalagets arrangemang kring valborg och midsommar. Lanthandeln har också visat sig vara en central knutpunkt viktig plats och möjliggörare för kulturen i byn. • Inventering av mötesplatser för kulturaktiviteter i byn, inomhus såväl som utomhus.

Idrott och fritid:	<ul style="list-style-type: none"> • Löpande dialog med företrädare för flera olika aktiviteter inom idrott och fritid såsom ridning, hundar och hundskog, fotboll, dans, yoga, pistolskytte samt cykel/MTB • Diskuterat och kommenterat kommunens fritidsplan med berörda parter i kommunen. • Arbetat fram idéen om ett multihus /hälsobus i Torna Hällestad för bred användning inom idrott, fritid och kultur. Tagit fram en första skissartad ritning på hur ett sådant hus skulle kunna utformas och vad som behövs där. • Flertal samtal med personer i byn angående vad ett sådant multihus bör/kan innehålla. • Diskuterat idéen med ett multihus med företrädare för kommunala skolor i rektorsområde Dalby/Torna Hällestad. • Flera möten med tjänstemän från kommunen för att diskutera behoven i Torna Hällestad. En central komponent i dessa samtal har varit ett multihus och vad det kan innebära för utveckling av Tornavallen och vilka verksamheter som då kan bedrivas där. • Flera organiserade möten med kommunpolitiker angående idéer kring Tornavallen och hur en inomhushall kan bidra där. • Utvecklat idéer och beskrivningar av ett utegym och ett picknickområde i anslutning till Tornavallen. Även installationer för friidrott som t ex hoppgröp mm är önskvärt. • Utvecklat idéer och beskrivningar av möjliga stigar, cykelvägar och trottoarer i anslutning till Tornavallen. • Utvecklat idéer och beskrivning hur Torna Hällestad kan bli en port till, och en del av, skrylleområdet. Det kräver skyltning och markering av stigar och leder för promenad och motion. • Utvecklat ett förslag på ett spår som kan ansluta till Skrylles BMX-spår. På så vis kan man knyta ihop anläggningen och resurserna i Torna Hällestad med skrylleområdet. • Inventerat och beskrivit behoven av en ingång till Tornavallen från andra (östra) sidan. • Utvecklat idéer och beskrivningar av hundskog och träningsmöjligheter för hundar i anslutning till Tornavallen.
Barn och ungdom:	<ul style="list-style-type: none"> • Gymnasieungdomar i byn har genomfört två fokusgrupper med barn från förskola och grundskola. Ambitionen var att fånga barnens bild av hur det är att vara barn i Torna Hällestad avseende skola och fritid. • Utfallet av fokusgrupperna har diskuterats med företrädare för skolan, rektor och lärare, i rektorsområde Dalby/Torna Hällestad.
Bebyggelse och tillväxt:	<ul style="list-style-type: none"> • Kontakter med kommunen för att klargöra förutsättningarna kring översiktsplanen för Torna Hällestad och ambitionerna kring olika geografiska ytor. • Upprop till intresserade att delta i diskussioner kring bebyggelse och tillväxt. Organiserade möten för intresserade har arrangerats i lanthandeln. Därutöver har det skett en mängd olika samtal och enskilda diskussioner. • Presentation och diskussion av projektets innehåll i olika sammanhang i byn. • Rundvandring i byn och diskussion med kommunens samhällsplanerare avseende byns utveckling och lämpliga områden och ytor för bebyggelse och annan användning.

<p>Näringsliv & matlandet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • En inventering av företagare i byn för att skapa ett nätverk där folk börjar känna varandra och diskutera företagarfrågor. • En inventering av behov kring företagsamhet i byn. Bland annat indikerades behov av arbetsplatser i byn, något som nu undersöks vidare. • En inventering av aktiva initiativ kring mat, både som konsument och producent, inom och i anslutning till Torna Hällestad. • Fem företagarfrukostar där aktiva företagare från byn presenterat sin verksamhet och det givits utrymme för nätverkande. för att samla byns företagare och undersöka intresset för nätverk/samarbetskonstellationer. Även <u>diskussioner</u> om aktuella frågor för företagare i Hällestad.
<p>Mobilitet:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Upprop för intresserade i byn att medverka på "kom och prata mobilitet"-träff i lanthandeln. • Dialog med Skånetrafiken avseende bussförbindelser till/från byn. Förbättrade anslutningstrafik mellan Torna Hällestad och bussar i Dalby. • Dialog med extern bilpool avseende om upplägg och avgifter. • Inhämtning av uppgifter om samåkningssystem har inhämtats via Energikontor Sydosts marknadsanalys. • Förutom projektets generella enkät har en kompletterande bussenkät genomförts specifikt med de som åker buss. • Möte med Trafikverket om hållplatsen vid Torget och remissvar på detta. Annan utformning eller annan plats för busshållplatsen föreslås.
<p>Tillgänglighet:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • En rundvandring med en arkitekt avseende fysisk tillgänglighet till centrala platser i byn såsom lanthandeln, Tolvan, kyrkan, Tornavallen, skolan samt kyrkogången. • För samtliga har det tagits fram förslag (ritningar) på åtgärder för att förbättra tillgängligheten. Dessa förslag har överlämnats till respektive intressent för att undersöka möjligheter till åtgärder.

Del 4

Vision, framtid och nästa steg

4. En vision för Torna Hällestad

Projekt Fokus Hällestad initierades utifrån en ambition att byborna gemensamt skulle beskriva hur de vill att Torna Hällestad ska se i framtiden. Utgångspunkten tas ifrån vad som är karakteristiskt och uppskattat med byn idag och hur dessa egenskaper kan utvecklas.

Syftet med projekt Fokus Hällestad var att arbeta fram en vision – ett framtida önskvärt tillstånd – som en samlad bild över vad byborna ansett viktigt. För att kunna närma sig visionen var det också viktigt att mejsla fram vad som kan och behöver göras för att nå dit.

Framställningen nedan innehåller två olika delar. Först presenteras en vision för hur det är att leva och verka i ett framtida Torna Hällestad. Därefter följer en översikt av de kommande åtgärder och aktiviteter som behövs för att komma närmare visionen.

En vision för Torna Hällestad - några viktiga dimensioner av framtiden

En by med en särpräglad karaktär

Torna Hällestad har alltid varit en by med en tydlig bykänsla och sammanhållning. Det finns en unik prägel och karaktär i byn som byborna uppskattar och tydligt vill värna. De som bor i Torna Hällestad har ofta ett stort engagemang för byn, vill också göra saker i och i anslutning till byn samt vara delaktiga i vad som händer. Det är god uppslutning på gemensamma aktiviteter som till exempel valborgsfirande, midsommarfirande och kulturkvällar.

En sammanhållen by

Det råder en samsyn om att byn ska utvecklas och att det ska kunna komma till nya bostäder och hus. Även om uppfattningarna hos byborna om var och hur snabbt byn kan växa är olika, finns en klar samsyn att det är viktigt att byn växer på ett sådant sätt att bykaraktären bibehålls. Den starka sammanhållningen mellan byborna värderas mycket högt. Vid kyrkan har den gamla parkeringen gjorts om och erbjuder en bra knutpunkt för att röra sig mellan olika delar i byn. Platsen binder nu samman Söderkroken-Åsvägen-Byvägen och den utgör en säker och tillgänglig passage för alla åldrar. Det finns också ett brett engagemang för byns utveckling genom aktiva medlemmar i föreningar som Tolvan och idrottsföreningen samt ett spritt ägande i fastighetsbolaget. På senare tid har nya former hittats som ytterligare stärker och utvecklar sammanhållningen, exempelvis de delade kontorsplatser som skapats samt de goda möjligheterna att arrangera stora och små möten här på hemmaplan.

En by för aktiviteter och möten

Byborna upplever också att det finns ett antal bra träffpunkter i byn där det är lätt att samlas och umgås. Lanthandeln har en central position i byn för människor att mötas. Förutom att handla och äta där är platsen också ett center för näringslivet i byn. Lekplatsen mitt i byn älskas av byns barn och ungdomarna har det som en naturlig samlingspunkt.

En central del för att knyta samman utevistelser, kulturutbud och idrottsaktiviteter är att Tornavallen utvecklats och också kompletterats med ett multihus. Detta är en mindre hall (basketstorlek) anpassad för flera olika verksamheter som kräver plats inomhus, med såväl fysiska som kulturella aktiviteter för alla åldrar. Tornavallen fungerar också som nav för anslutande aktiviteter: pumptrackbanan, utegymmet, picknickplatser, spår och anslutningar mot Skrylle.

Tolvan har alljämt en stark position i byn och erbjuder en intim lokal för kultur och umgänge. Det uppfattas som självklart att det regelbundet sker aktiviteter med kulturprägel på alla de

samlingspunkter som finns. Historiskt har kulturutbudet för vuxna alltid varit starkt i byn men i en framtid utvecklas också bättre möjligheter för initiativ som riktar sig till barn och ungdomar. Det finns också ett antal samarbeten med t.ex. Lund kommun och andra aktörer kring initiativ och aktiviteter som gör att byborna kommer samman och kan dela kunskaper, färdigheter och talanger.

En by att bo och verka i

Det är en allmän uppfattning att det behöver finnas en vital skola och förskolor för att hålla byn levande och som samtidigt kan bidra till sammanhållningen i byn. För att upprätthålla en aktiv skol- och barnomsorg behövs ett kontinuerligt tillskott av barnfamiljer, bland annat genom viss inflyttning. Detta i sin tur kräver en större rörlighet kring byns bostäder för att underlätta flyttkedjor. Nya bostäder som är mer anpassade för t.ex. äldre har frigjort villor för barnfamiljer och samtidigt erbjudit de äldre en möjlighet att bo kvar i byn i ett boende som är bättre anpassat för äldre dagar. Att det finns olika former för boende underlättar för fler i andra konstellationer än barnfamilj att flytta till byn. Här finns också ett livfullt näringsliv som bygger på de våra platsgivna förutsättningar som t.ex. naturen, matland och livsmedel samt kultur. Flera etablerade nätverk som t ex företagarförening, gör det lätt att hitta andra kring idéer och initiativ. En avgörande förutsättning för byns utveckling är att det finns fungerande kommunikationer. Det går att leva och verka i byn utan tillgång till egen bil.

En by nära naturen

De naturvärden som finns i och omkring Torna Hällestad är starkt bidragande till att man valt att bo och besöka byn. Naturen, och hur den präglar byns karaktär, är något byborna värnar och vill bevara. Flera initiativ och insatser för att vårda naturen genomförs i byn. Dagligen används naturen för promenader, friluftsliv, utbildning och träning genom de fina leder och stigar som ansluter till byn samt gemensamhetsanläggningar såsom utegymmet vid Kaninlandet. Närheten och symbiosen med naturen är även närvarande i vardagen genom närproducerad mat och gemensamhetsodlingar av ätliga växter. Utemiljön är även inbjudande för besökaren, som lätt hittar hit och hittar runt. De bilburna besökarna har flera lämpliga parkeringar att välja på i anslutning till naturområdena. Framför allt finns det också möjlighet att ta sig till, från och inom byn med andra färdmedel.

Vår väg framåt

Fokus Hällestad har genererat förslag, idéer och aktiviteter som på både kort och lång sikt kan förnya och utveckla byn. Det finns en stark handlingskraft hos byborna och byns organisationer. En fortsatt god kommunikation med kommunen och organisationer samt även länsstyrelsen i vissa fall är sannolikt nödvändigt.

När projektet inleddes fanns en ambition att utifrån de specifika förutsättningarna i Torna Hällestad för att arbeta framåt. Projektet har arbetat utifrån frågan:

"Hur kan vi tillsammans bevara och utveckla Torna Hällestad till en hållbar, heterogen och attraktiv plats att leva på?"

För att nå visionen behöver ett antal saker genomföras genom att utnyttja handlingskraften hos byborna som kanaliseras genom byalaget, THIF, Tolvan, Torna Hällestad Fastighets AB m.fl. och med aktivt stöd från Lunds kommun. För att komma vidare är det framför allt tre olika områden som är centrala:

- 1. En öppen och tillgänglig by - fysiska åtgärder i och omkring byn**
- 2. Nya Tornavallen med multifhus – ytterligare en samlingspunkt**
- 3. Utveckla nätverk, aktiviteter och dialoger**

1. En öppen och tillgänglig by – fysiska åtgärder i och omkring byn

Byn behöver fler bostäder. Det behövs gradvis fler bybor för att skapa underlag för skola, handel och anläggningar i byn. Vidare behövs också större variationer i de bostäder som finns i byn. Det finns idag begränsade möjligheter för äldre att flytta inom byn och några boendeanternativ för yngre finns i stort sett inte. Byn bör dock växa med eftertanke så bykänslan kan bibehållas. De förtättningsområden som framgår av översiktsplanen bör kunna användas för framtida bebyggelse utan att de påverkar byns karaktär negativt.

Den lokala trafikmiljön vid torget och runt skolan har lyfts i olika sammanhang och behöver förbättras. Den komplexa miljön med smal väg, smala eller obefintliga gångbanor, i kombination med mycket bil- och lastbilstrafik och emellanåt höga hastigheter, gör att många föräldrar inte vågar låta sina barn gå själva här vilket begränsar deras rörelsefrihet. Här behöver former för dialog med rätt aktörer hittas.

Det behövs fortsatt arbete med att utveckla hur bilar parkeras i byn. En central punkt gäller lanthandeln och torget som kan bli fullt och upplevas som stökigt. Här är en fortsatt dialog kring hur kyrkans ytor och parkering kan vävas samman med torget viktig för att skapa en trygg och söker miljö runt torget. Därutöver finns ett antal besökspunkter i byn där det finns behov av förbättrade parkeringsmöjligheter. Från parkeringar, och generellt inom byn, det finns dessutom behov av en förbättrad och utökad skyltning så att bybor och besökare enkelt hittar och kan röra sig i byn.

Det finns fortsatt stora förbättringar att göra avseende möjligheterna att gå och cykla inom, till och från byn. I den bygemensamma enkäten framkom att högst prioritet har upprustning av trottoar och cykelväg utmed Byvägen mot Tornavallen, samt förbättrade gångvägar in till centrala byn från Åsvägen. Andra exempel på insatser att arbeta vidare med är t ex cykelparkering med tryckluftspunkt vid lanthandeln och bättre cykelförbindelser där cykelvägen ansluter i Dalby.

Det går också att förbättra tillgängligheten inom byn. Det kan handla om allmänna platser som lanthandeln, Tornavallen, Tolvan och kyrkan. Ritningar och förslag har tillhandahållits respektive intressent och det krävs stöd och engagemang att genomföra dessa förändringar.

I projektet har det också framkommit att barn och ungdomar trivs i byn. De vill - liksom byns vuxna - kunna träffas och umgås i olika sammanhang. I projektet har framkommit ett antal konkreta förslag på hur lekplatsen och mötesplatser i byn kan utvecklas och göras attraktiva genom t ex bänkar. Ytterligare ett utvecklingsområde gäller belysning på allmänna ytor i byn så att det upplevs som enkelt och tryggt att röra sig i byn.

2. "Nya" Tornavallen med multifhus – ytterligare en samlingspunkt

Inom projektet har Tornavallen identifierats som en viktig plats för att utveckla byn då den har ett mycket strategiskt och bra läge. Idrottsplatsen är lätt tillgänglig för både bybor och besökande, det finns gott om plats och den ligger också i nära anslutning till intressanta naturområden t ex naturreservatet Kaninlandet. "Nya" Tornavallen har en stor potential att vara en spännande samlingspunkt för många olika intressen och aktiviteter.

Eftersom den ursprungliga idrottsplatsen (för fotboll) behöver rustas upp och ges förbättrade förutsättningar t ex i form av lokaler och omklädningsrum, är det nu ett bra läge att aktivt genomföra förändringar och förbättringar.

Givet de fysiska förutsättningarna på Tornavallen anses den ha potential på många områden. Ett sådant är fler aktiviteter på plats. Förutom fotboll har det på senare år tillkommit

en pumptrackbana. Därutöver finns förslag på utegym, grillplats, faciliteter för hundträning osv. Ett annat område handlar om att vara en samlings- och anslutningspunkt. Tornavallen kan vara en bra startpunkt för att göra naturområden runt byn tillgängliga för fler. Dessutom kan den fungera som en anslutningspunkt till friluftsanläggningar, t ex skrylleområdet, genom utvecklade och utmärkta stråk för promenad och cykel i olika former.

Ytterligare ett förslag är att i anslutning till Tornavallen uppföra ett nytt s.k. multihus för idrott, friluftsliv, aktiviteter, möten och kultur. Idéen med ett multihus är en större ambition som skulle kunna ge byn ett uppsving inom flera aktiviteter inom både idrott, fritid, natur och kultur. Ett multihus är en hall (stor som en basketplan) med en flexibel yta inomhus som kan användas för idrotts- och kulturaktiviteter samt som större samlingsplats vid arrangemang. Förutom de värden som huset/hallen ger i sig, kompletterar den också övriga resurser i omgivningen samt ger förutsättningar för att stödja och utveckla de resurser som finns (eller etableras) på Tornavallen. Viktiga bidrag är då omklädningsrum, förvaringsmöjligheter för föreningar och utrymmen för möten. Dessutom blir ett sådant hus en naturlig startpunkt för motionsspår och slingor samt anslutningar till t ex Skrylle.

Vidare kan en sådan mötesplats visa sig avgörande för möjligheter att utveckla skolan och dess fritidsverksamhet såväl som att vara en central mötesplats för kulturaktiviteter (för bybor och andra). Det är angeläget att följa upp och proaktivt gå vidare med de kontakter som tagits med kommunala tjänstemän, företrädare för skolor och företrädare för föreningar. Dels gäller det att närmare precisera användningsområdet och hur stora behoven är, dels behöver möjliga vägar för finansiering och drift undersökas. Som startmaterial i en sådan process har projektet tagit fram ett första förslag på utformning och ritning av ett sådant multihus.

3. Utveckla nätverk och dialoger – inventera, sprida och företräda

Inom projektet har det framkommit tydligt att de som bor i Torna Hällestad är engagerade i byn och hur den kan utvecklas och förbättras. Det finns en anda i byn om att ta initiativ och initiera/genomföra saker. Många av de saker som präglar byn är resultatet av enskilda och enskildas förmåga att omsätta initiativ till handling och genomförande. Inom projektet har det i olika sammanhang betonats att det vore bra med tydligare forum och arenor där denna form av initiativ kan presenteras, utvecklas och samordnas. Det kan behövas någon form av sammanhållande struktur. Det behövs en samlad information om vad som finns och är på gång i byn. På motsvarande sätt behövs denna översikt för att veta var det kan finnas resurser, kompetenser och kapaciteter för att genomföra initiativ och aktiviteter. Det efterfrågas forum för nätverk och organiserade dialoger med olika intressenter.

Ett sådant exempel utgörs av de s.k. företagsfrukostarna som infördes inom ramen för projektet tills coronapandemin gjorde det omöjligt att fortsätta. Det uppfattas som mycket angeläget att återuppta och permanenta dessa när pandemin avmattas. Vidare förefaller det finnas en affärsmöjlighet för den som kan erbjuda fasta eller mobila kontorsplatser i byn. Kanske kan detta ske i samverkan med lanthandeln, eller på andra sätt. Att på detta sätt skapa resurser och mötesplatser för företagare i byn anses angeläget.

Projektet har också visat att Torna Hällestad bör ses som en stor tillgång för Lund kommuns kulturliv. Förbättrade former för möten och utbyten gör det enklare att ta tillvara de kunskaper, färdigheter och talanger som finns här och dela med oss till varandra ännu mer än idag. Bland annat händer mycket på Tolvan som är av intresse även om aktiviteter där i huvudsak riktar sig till medlemmar. Sammantaget vore det bra med en översikt över vad som finns och vad som sker. Dessutom anses det angeläget att upprätta en stabil kontaktyta till Lunds kommun kring dessa frågor.

I byn finns också ett engagemang kring gemensamma traditionsbundna aktiviteter, t ex för att fira valborg och midsommar. Till detta kommer enskildas initiativ och aktiviteter som är öppna för många i byn. Några har blivit institutionaliserade, t ex kulturkvällen, medan andra kan handla om ett enskilt initiativ (t ex finns ett förslag om att ordna en cykeldag för att lyfta

fram cykel som färdmedel). Sammantaget utgör denna form av arrangemang utgör en viktig sammanhållande kraft i byn. Därför uppfattas det som viktigt för byn att etablera en form eller en struktur som underlättar för denna typ av initiativ att genomföras. Det är bra att veta vad som sker och vem som gör vad.

I projektet har det betonats att boende i byn inte ska villkoras av tillgång till egen bil. Därför krävs en fungerande och väl anpassad kollektivtrafik. Det har initierats en dialog både med bybor och Skånetrafiken för att anpassa och förbättra, och några åtgärder har redan vidtagits. Det är viktigt att hitta former för att fortsätta den dialogen. Detta skulle t ex kunna göras genom en årlig insamling av synpunkter och förslag på kollektivtrafiken, och årliga avstämningsstillfällen med Skånetrafiken. Speciellt viktigt är det att involvera olika ålders- och boendekategorier i detta. Det är också viktigt att förstå kriterier för trafikutbud och att hitta framkomliga vägar kring vad som kan erbjudas och vad byborna kan göra för att använda tjänsterna på ett bra sätt. Även om vi kan göra en del själva i byn krävs samarbete med andra aktörer, t ex Skånetrafiken, Trafikverket m. fl. Det kommer att behövas ett forum där nya tjänster/lösningar kan diskuteras och fungera som kontaktyta för fortsatt dialog med andra aktörer. Vidare behöver mobilitet främjas på andra sätt. Det angeläget att verka för kreativa sätt att dela på de bilar som finns i byn, eller skapa förutsättningar för bilpool eller andra gemensamma resurser.

Torna Hällestad har en speciell karaktär där den bebyggda byn ligger nära och präglas av den omgivande naturen. Områden måste förstås i sitt geografiska sammanhang och länkas till befintliga naturområden i Skrylle, Dalby och Romeleåsen. Det finns möjligheter att förbättra den gröna infrastrukturen genom att sköta igenväxande mark för att öka biologisk mångfald. Vidare kan invasiva/främmande arter påverka den natur vi har. För att hantera detta uppfattas det som angeläget att säkerställa goda och regelbundna kontakter med myndigheter som t ex Lund kommun, länsstyrelsen eller regionen.

Avslutande ord

Projektet är nu formellt avslutat. På ett övergripande plan har åtminstone två olika saker uppnåtts. För det första finns det nu en vision och en mängd ambitioner, förslag och idéer för att utveckla byn vidare. För det andra finns det bland byborna ett engagemang och en kraft för att gemensamt driva en förnyelse och skapa den utveckling man önskar.

Nu är projektet slut och Fokus Hällestad överlämnas till byalaget. Tanken är att det kan fungera som en gemensam arena i byn, medverka till att föra idéer och ambitioner vidare så att utvecklingen drivs i riktning mot den vision byborna mejslat fram.